

**Aen-Merckingen Van Den Eerw. P. Cornelius Hazart,
Priester der Societeyt Jesv.**

Hazard, Cornelius

Antwerpen, 1662

Aen-Merckinghe Op de Ketterije der Montanisten.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71393](#)

serg haer leven langh vleesch derven / om de voorgaende Taciaensche redenen. Zijt ghy dit niet machtigh te doen / soo en doet ghy niet anders als inde locht slan.

AEN-MERCKINGHE

Op de Ketterije der Montanisten.

Ons disput is hier / oft het kittersch is/ ghestelde vasten-daghen te hebben / ende alsdan onderscheydt te maken van spij- sen. D.Cabeljau in sijn Catholijcke Wærheyde wilt segghen dat jae. Ick ter contrarien / hebbe in myn Staeltje ghesepdt / dat neen / ende myn seg- ghen bevestigt niet seuen spreucken/ ghetrocken uyt het boeck van't vasten, gheschreven vanden ou- den Tertullianus, teghen de Psychicos.

Hier heeft het D. Cabeljau soo bzeedt / als oft de de sake voor my heel ende gantsch ghedespercereert ware. Hy roept als oft het brandt ware. Doch 'ten heeft gheenen noodt : 'tsal beter gaen als hy wel meyn. De sake en is soo onklaer niet / als hy de selve op twee/oft dyp verscheden plaat- sen voorz heeft.

Eerst sepdt hy in sijn Aensprake tot my/voor sijn Tweede Deel deg Memory boecks : Dat iek een groote mis-flag hebbe begaen, ontrent de Schriften van Tertul- lianus, om dat iek een schrift, 't Welck hy als een Montanist, ghemaect, ende uytghegeven heeft teghen de Recht- sinniche, hebbe aenghesien, ende byghebracht, als een rechtsinnich schrift teghen de Montanisten : Welck een mis-flag soo groot is, sepdt hy / al warender gheen an- dere meer, my soude behooren te rugghe te houden van mijn boeckje veel te recomanderen, ende hem uyt te daeghen tot beantwoordinghe van dien. Maer eplaeg ! de goede man en heeft niet voorsien / dat ick kost loochenen / dat Tertullianus dit schrift hadde ghe- maect ALS MONTANIST, ende dat selve uytghe- gheven

gheven teghen de oprechte oft vrome RECHT-SIN-NICHE , 't welch ick datelijck sal doen : Hadde D. Cabeljau dit voorsien / sonder twijfelpy soude sich wel ghewacht hebben / van triumph up te roepen voor de victorie Wat seydty py voorderg?

Ten tweeden , seydty py / in sijn Memory-boeck *Parte I. pag. 260.* Ick hebbe 't sonder lacchen niet kunnen sien, ende lesen, my verwonderende , hoe 't moghelyck is, dat sulck een mis-slagh, als sich hier openbaert , in soo een gauwen Jesuyc als P. Hazari wordt gheoordeelt, heeft kunnen vallen.

Hoedanigh ick gheoordeelt worde van andere/ laet ick daer : Wat weet ick wel / dat D. Cabeljau gheen reden en sal hebben om veel te lacchen/ als py myne verdedinghe sal ghehoort hebben/ maer wel om sich te verwonderen / hoe slecht het up- komt / 't ghene py op 't hooghste heest ghenomen/ en dan sal het tydt zyn/ voor my om oock eeng te lacchen. Py heest soo veel die nae laeht / als die voor lacht.

Ten derden, seydty py pag. 261. De goede man verabu- seert sich hier soo grosselijck, in 't opnemen van *Tertullian* woorden , dat ick my by-nae van sijnen t'weghe schame.

ICK hope dat ghy oock sult beschaemt blijben/ niet over mynen mis-slagh / maer eengdeels over de uwe / die ghy hier noch sult doen / eensdeels over dit uptroepen teghen de locht / ende den windt.

Doch als ick dit altemael hebbe ghelesen / soo hebb' ick ghedacht in myn selben/ D. Cabeljau doet wel dat py 't hier soo heerdt / ende soo hoogh neeint ; want dit is recht de middel om de oogen vande slechte ghemeute vol stof te werpen/ op dat sy alleen acht nemende op desen mis-slagh (soo py die noemt) alle syne menighuldighe mis-slaghen souden oversien / ende onghemericht laten henen gaen. Maer de goede man is ver- doolt (want desen mis-slagh (indien het een magh gheuenit worden) al-hoe-wel py noch eens soo groot

groot waer als D. Cabeljau hem beschrijft / en soude niet ghenoeghsaem wesen om een mis-slagh alleen van D. Cabeljau te bedecken / ick late staen/ soo menighe die hy in sijn Catholijcke Wacheydt, ende nu wederom in sijn Memory-boeck heeft begaen. Doch laet ons de sake wat waerdet insteuen. ick sal hem het koordeken soo langh gheben als't moghelyck is. Ghy seght dan D. Cabeljau, dat ick een mis-slagh soude ghedaen hebben in't citeren van de schriften Terrulliani.

Wel aen / ghenomen / voor eerst / dat het soo ware (want ick wil D. E. toegheven al wat ick kan) wat is't nu? ick en sal maer ten alderminsten ghelyck zijn aen u. Hoe roept ghy dan soo teghen myn in een sake daer ghy selbe / up't uwe eyghen bekertenisse/plichtigh in zyt?

Bekent ghy niet openlyck in uwe Catholijcke Wacheyt pag. 442. dat ghy een mis-slagh ghedaen hebt in't citeren van Baronius op't jaer 1406. ende 1409. segghende dat het Baronius selve niet en is, maer Henricus Spondanus, die de schriften van Baronius gheconinueert heeft?

Seght ghy / dit komt op eenen enckelen naem up't: 'Tselve sult ghy datelijck sien in dese mate-rie. Soo zijn wy dan tot noch toe ghelyck. Nu late ick staen alle uwe mis-slaghen die ick in't voorgaende hebbe in't besonder ontdeckt / en die ick hier nae noch ontdecken sal / de welcke den goeden Leser/ als met de handen sal tasten.

Hoorder/ noch al ghenomen / dat ick een mis-slagh ghedaen hadde / waerom sondt ghy daer over soo grootelijcks moeten verwonderen? ghy seght / om dat ick gheoordeelt worde te wesen een gauwen Jesuyc.

Wel/ dat het soo zy/ dat is de goedtheyd van ghene die't vroumissen: maer ick en myne niet/ dat seimant sal kunnen segghen / dat ick gauwer ben als Augustiaus, oft Hieronymus. Zijt ghy niet indachtigh Domine Cabeljau, wat ghy van dese twee soo gauwe/ ende upstekende Onot-bader gheseydt

ghesepdt heft in nye Catholijcke Waerheydt?

Dan Augustino seght ghp / pag. 587. Augustinus en was soo onfeylbaer niet in sijn oordeel, oft hy heeft al somtijds mis-gheschoten.

Item: Wat voordeel kan 't gheven aen de Roomsch-gheleide op ons, in opsicht van Augustinus, te bekennen, dat een goedt schutter somtijds mist?

Dan Hieronymo seght ghp / pag. 614. dat hy onvoorsichtelijck spreekt in materie vande Reliquien.

Wel hoe: hebben dese soo wijse/ende verstandigh Daders/nae uw'advis kunnen mis-tehsteren/ouvoorsichtelijck spreken/mis-flaghen doen/ock van gheene kleyne consequentie; soude 't soo hoogh te nemenzijn in my / die met haer niet vergheleken magh worden?

Ten lesten: Schoon het een mis-flagh ware: waerom en soudt ick niet moghen segghen / soo als D. E. doet / sprekende van onse versierde Reliquien: Ick en ben den eersten niet die dat gheseydt heeft. Want volghens nye epghen bekentenisse/ in uw' Memory-boeck *Paris* 2 pag. 741. Turano Vekiti, ende sijn meesters, hebben my hier in vooz-ghegaen/ de welcke ghp oock daerom den naem gheest van Bottericken. 'Cis wat te hardt: berer soudt ghp ghesepdt hebben / dat sy hier in onbedacht zyn gheweest; want andersing / men soude D. E. soo dichtwils als ghp mis-flaghen doet / den selven naem moeren gheben/die ghp aen Vekiti, ende sijn meesters gheest. Wit altemael overgheslaghen/ want hebbe dit maer alleen tot noch toe ghesepdt/ niet om te bekennen dat ick een mis-flagh ghegaen hebbie / maer om te thoonen dat D. Cabeljau gheen reden en hadde om te lachen/ veel min om sich soo te verwonderen / veel min om soo veel stampers te maken / schoon het een mis-flagh hadde gheweest.

Naer al dit/ontkenne ick / dat ick soo een groen ende schandighen mis-flagh hebbe ghedaen in't citeren vande schriften Terulliani, als D. Cabeljau myt-

Vande Ketterije der Montanisten. 127
uptroept / ende my te laste leydt. De salte sal't
upriwyssen.

Laet ons nu hoozen / hoe ghy deseū mis-slagh
bewijst.

Ghy seght / dat ick een schrift van desen Oudt-vader,
'twelck hy als een Montanist ghemaect, ende uytgheghe-
ven heeft teghen de Rechtsinnighe', hebbe aenghesien, ende
byghebracht, als een Rechtsinnigh schrift teghen de Mon-
tanisten.

Ons disput / soo ghy selve wel weet / ten zp dat
ghy dobbel wilt handelen / en loopt op het ghe-
heel schrift Tertulliani niet / maer alleenlyck op
de besondere spreuken/daer upt ghetrocken / ra-
kende het derven van seker spijsen ; dit en kont
ghy niet loochenen sonder bedrogh / noch en
mooght het niet doen / sonder te sryden teghen
uw' eyghen ghemoedt.

Mu dan / ick bekenne dat Tertullianus, wanneer
hy dit boeck heest gemaect / Montanist ende ketter
is gheweest / dat het soo zp / maer tot loochene ab-
solutelijck / dat hy in dese spreuken / rakende het
derven van sekere spijsen / ghesproken heeft ALS
MONTANIST, oft als Ketter, dat is / als voorstellen-
de de besondere leere van Montanus. Ten tyeeden
loochene ick dat hy niet dese spreuken heest wil-
len bestrijden de OPRECHTE, ende ghesonde
RECHTSINNIGHE.

Her eerste, te weten / dat Tertullianus in dese spren-
ken niet ghesproken heest als Montanist, oft ketter /
bewijse ick in deser voerghen :

ICK en ghehoobe niet dat D. Cabeljau openlyck
soud' durven segghen / dat alle de voornaemste
Vaders vande erste hter hondert jaren / zjn
ketter gheweest / oft Montanisten. Want dat waer
wat te grof ghesponnen ; soo en heest dan Ter-
tullianus hter mede niet ghesproken als Montanist,
oft ketter. Want den H. Clemens Romanus *Constit.*
Apostol. lib. 5. cap 17. den H. Basilus *Homil.* de laud. Iesu
den H. Cyrillus Hierosolymitanus *Catechesis 4.* den H. Epi-
phanius in *Compendio verae doctrine*, ende *Heresi 75.* Theo-
phylus

phylus Alexandrinus Epist. Paschali 3. Hieronymus lib. 1 in cap. 10. Daniel. Chrysostomus Homilia 1 in Genesim, ende Homil. 9, ad Popul. Augustinus lib. 30 contra Faustum cap. 5. ende lib. 2 de moribus Manich. Den H. Lco Serm. 4. de Iesu-nio Quadrag. cap. 5. ende meer andere/ die te binden sijn by Coccius in Thesauro, dese allegaer / seghe ick/zijn van't selbe ghevoelen gheweest aengaende het derben van sekere spijzen/ met Tertullianus, Ergo / oft D. Cabeljau moet segghen / dat alle dese boozseyde Oudt-vaders zijn ketterg/ ende Montanisten gheweest / in materie van't derben van sekere spijzen/ oft moet my bekennen / dat Tertullianus hier in dese materie niet ghesproken heeft als Montanist, oft ketter; want 'ten is simpel niet al kettersch wat een ketter segt. De Ariane, en andere/al-hoe-wel vugle ketterg/ hadden noch-rang vele leerlingen die over-een quamen met de Rechtsinnighe Kerkie. Alsoo en moet het niet al kettersch zijn wat Tertullianus segt / oock als hy nu ketter was.

Het tweede mi/te weten / dat Tertullianus in dese sprencken / rakende het derben van sekere spijzen/ de OPRECHTE RECHTSINNIGHE niet en bestrijdt / bewijse ick niet te beantwoorden de opwoeringhen van D. Cabeljau.

Hy schrijft teghen de Psychici, seght D. Cabeljau: 'Tis warr: Ergo teghen de OPRECHTE RECHTSINNIGHE. Ick loochene dese consequentie.

Baronius, seght D. Cabeljau, verstaet door de Psychici de Rechtsinnighe, alle die den gheest des Heeren, die quansuys op Montanus ruste, onghoorsaem waren.

Dit is te grof Domine Cabeljau. Dit hedrogh is soo merckelijck/ ende schandelijck/ dat het niet te verschoonen is. Ick sie wel dat ghy Baronius op die plaerse ghelesen hebt / maer ghy citeert hem/ nae uwe ghewoonte / soo bedrieghelyck / dat hy blindt moet wesen / die 't selve niet en siet / ende ongheweelijck die 't selve niet en tast.

Noch eens dan/ gheest glozie aen Godt : Verstaet Baronius, door dit woordcken Psychici, gheen ander

ander als de Rechtsinnighe, alle die den gheest van Montanus onghenoem waren ? houdt ghy dit noch staende ? Soo moet ick u dan overtuughen met de eyghen woordēn van Baronius, Anno 201. §. 12. ende 14. ende zyn dese. By Tertullianus, seyd hy/ worden Psychici ghenoemt niet alleen de Catholickēn, maer oock alle de KETTERS, die sijnen gheest versnaden, 'Welch hy niet enckelijcken seght/mact bewijse het oock uit den H. Irenaeus lib. 1. cap. 1. ende uit den H. Clemens Alexandrinus lib. 4. Sromat. de welcke onder den naem Psychici, begrijpen de Cataphryges, ende de Phryges.

Wat seght ghy hier van D. Cabeljau ? moet ghy nu niet bekeinen/dat ghy bedroghen hebt ? waer hebt ghy dat woordēn KETTERS ghelaeten e kont ghy loochenen dat dit de eyghen woordēn zyn van Baronius ? hoe hebt ghy dan de selve soa leelijck verkort ?

Wel aen / Baronius die ghy ghenomen hebt om u te beschermen / die sal my dienen / om u den dooit-streeck te gheven : Baronius dan seght / dat men dooz dit woordēn Psychici, teghen de welcke Tertullianus schijft / kan verstaen / ende Rechtsinnighe, ende Kettērs. Staer het u vry het eerste deel op te nemen / het staer my vry het tweede deel op te nemen : Ghy seght dat het Tertullianus, aenpryssende het derven van sekere spijzen (voeghēter oock by / gheselde vasten-daghen) hier heeft teghen de Rechtsinnighe / ende ick segghe nu / dat hy't/ in dese spreucken / heeft teghen de KETTERS, want hy heeft het teghen de Psychici, dooz de welcke/soo Baronius seyd / niet alleen de RECHTSINNIGHE, maer oock de KETTERS verstaen woordēn.

Nu dat Tertullianus met dese spreucken de KETTERS bestrijdt / ende als Catholick spreicht in dit stuck/ende niet als Montanist, soo ghy seght/bewijse ick uit Baronius selve boven §. 19. daer hy openlyk seyd / dat Tertullianus, oock na dat hy Montanist was gheworden, in alle overleveringhen over een quam met de Catholickē Kercke,

A

Nu

Pu segghe sek : maer het derben van sekere spijzen/ende gheselde vasten-daghen/bestaen naumentlyck in de overleveringhe vande Rechtsinnighe kercke/Ergo als Tertullianus dese aenpreyst/soo houdt hyt niet de Rechtsinnighe kercke/ teghen de Psychici, dat is/teghen de KETTERS.

Hiet ghy noch niet D. Cabeljau, in wat grove/ende schandelycke mis-slaghen ghy valt/ als ghy my eenen groven mis-slagh te laste wilt legghen Ghy wordt ghehanghen niet uw' epghen Met/ dat ghy voor een ander uytghespreept hebt.

Pu wil ick D E. noch al wat toegheven: Laet ons nemen dat Tertullianus hier handelt teghen de Rechtsinnighe: Hoe kan D E. weten / dat dit de oprechte vrome/ende severiche Rechtsinnighe zijn gheweest/ende niet slauwe/bleeschelycke/afgheweken banden eersten sever/slap in't gheloohe / onghgebonden in manieren / hellende nae de betters/Ec.

Ich segghe dat het soodanighe zijn gheloest/teghen de welche het Tertullianus hier heeft.

Mijn bewijs dies-aengaende trecke ick voor eerst upt den H. Apostel Paulus 1. Corinsh. 2. daer hy in't Grieks ghebruecht dit woordcken Psychicus, daer dooz verstaende / een sinnelijck , oft natuerlijck mensch, die alleen de dirsten volghet bande nature/ende niet en verstaet van't ghene goddelijck is,

Wat woordcken verhaert mede alsoo de H. Gregorius Nyssenus, daer dooz verstaende / menschen die gantschelyck toeghedaen zijn aan de natuerlijcke, oft sinnelijcke gheneghelyckheden.

Mijn tweede bewijs/trecke ick upt Tertullianus selve/de welche niet dese woordzen: Ick bekeane het sinnelijck gheloove , uyt liefde des vleeschs , &c. ghe-noegh te kennen gheest / dat hy hier handelt teghen vleeschelycke menschen, ende alleen teghen slauwe / ende sinnelijcke Christenen / niet teghen de vrome/want hy maeckt onderscheidt tusschen de eerste/ ende de tweede: Vande eerste seyd hy/ Dat haer gheloove gantsch bestaet in vleesch. Vande tweede

tweede seydt hy : Dat sy de gheestelijcke discipline hebben, ende met recht de sinnelijcke beichuldighen.

Segghe dan niet Georgius Ambianus, schrybende op het eerste Capittel van Tertullianus *De lejuniis observat.* dat men hier door de Psychici seer wel kan verstaen / Slappe Christenen, die haer gh-loove wel hadden beleden, maer sinnelijck waren, ende toeghedaen tot hare wellusten, seer gheneghen tot 'tghene het vleesch aengaet, ende vyanden vande nauwe onderhoudinghe; tegen de welcke moeten ghestelt worden de vrome Christenen, die hare sinnelijckheydt hadden verloochent, ende het ghelooye behouden, dat sy inden Doop hadden onfanghen.

Wat kiest ghp nu van bepden ? Wilt ghp hebben dat Tertullianus hier schryft teghen de Kettters? seer wel. Hy pryst de sekere ghestelde vasten-dagen/ende het derven van sekere spijzen/misprijsende die Kettters, om dat sp leerdēn/ dat men niet anders en moest vasten als nae belieftē / ende gheen onderscheydt maken van spijzen/ soo is dit leste dan kettersch/ende het eerste niet.

Oft wilt ghp liever dat Tertullianus hier alleen bestrijdt de sinnelijcke/ bleeschetlycke / wulpsche/ ende slanwe Christenen? Wat raeckt dit de heele Kiech/sinnighe kercke? Wat gaet het haf het koren aen? oft wat raeckt het onskrypt de terwe? Hebt ghp nopt ghelesen 'tghene Augustinus seydt lib. 20 *contra Faustum cap. 21.* Wat anders, seydt hy/ is de discipline der Christenen, ende wat anders de overdaet vande wijn-suypers, oft de dolinghe der swacke.

Wilt ghp staende houden / dat Tertullianus onder den nacm van Psychici, niet anders en verstaet als de heele Kiech/sinnighe kercke / doet dan eerst alle mijne voorgaende bewijzen te niet; Stelt dan uwe contrarie bewijzen daerteghen/ om u segghen te proberen / want / soo als ghp boven ghesien hebt Baronius en kan u niet dienen/ de wylle hy teghen u is/ende voor my.

Nu hope ict immers / dat D. Cabeljau sijn oogen sal open doen/ende sien dat hier de spruecke.

banden Poet pertinentelyck past: Parturiunt mon-
tes, nascitur ridiculus mus: Het scheen uyt het roe-
pen van D. Cabeljau, darter reusen/ oft groote her-
ghen voor den dagh sonden ghekommen hebben/
ende daer komt een kleyn mupstijen te voor-
schijne.

Dien mis-slagh die D. Cabeljau, als wesende van
mij begaen/voorstelde als eenen hooghen bergh/
die niet over te komen en was / om de ooghen
bande slechte ghemeynste te verblinden/ die komt
ten lesten uyt/ op een woordt alleen / ende op eenen
Euchelen Haem ; hondt ghy dit voor so-
enen groben mis-slagh ? Hoo antwoorde ich
met nye epgen woorden in nye Catholijcke Waer-
heyt pag. 199. Ick en wil over gheen woorden twisten,
wanneer men eens can zijn inde sake selve: De sake selve
van ons disput heb ich vast / den twist over de
woorden late ich voor de ghene die haren thdt
willen verliesen.

Wat ich de sake selve vast hebbe / gae ich nu be-
wijsen.

De questie tusschen ons / is gheweest / oft de
Roomsche Kercke/in dit stuck/ dat sy sekere ghestel-
de vasten-daghen heeft, ende alsdan onderscheydt maeckt
van sekere spijsen, moet als kettersch verdoemt
werden/want dit was het oogh-merck van D. Ca-
beljau, soo als klaer blijkt uyt 't opschrift/ 'welck
hy in syn Catholijcke Waerheyt ghestelt heeft voor
het negen-en-dertigste Capittel, 'welck aldus lypt:
De Papisten werden overtuigd, dat sy onder haer vele
opinien hebben, vooraan, en drijven, die men claer aen-
wijsen kan, dat de Oudt-vaders in hare schriften als ket-
tersijen hebben aengherceekent, ende verworpen. Oft nu
die kettersijen van Montanus, oft Marcion, oft Manes,
oft van enigh ander zijn gheweest/ daer is wege-
nigh arnghelghen/ want D. Cabeljau en wilt niet
disputeren vande namen/ is hem ghenoecht/ dat
hy ons/ soo hy seyd/ overtuighe van kettersijen,

Wat moest ich hier anders verdedighen / ende
beweisen/ als dat wy gheen ketters en zijn? dat

Ig de sake selve : Ick hebbe dat ghedaen in mijn
Staeltje : Ende in de plaerse van te stellen de Pfy-
chici, dat is/oft de Cataphryges, oft de kettters in't ghe-
meyn, oft de vleeschelijcke, ende wulpsche Christenen,
de welcke allegaer volgheng het gheruypghenisse
van Baronius, ende van Irenæus, ende van Clemens
Alexandrinus, ende van Georgius Ambianas) werden
begrepen onder den naem Pfychici ; hebbe ick ghe-
stelt de Montanisten : Wag het wel de pyne weerd
daer over soo te roepen / ende soo veel spoockg
daer mede te maken ? Waert sake dat ick oock
soo hadde ghedaen / als D. Cabeljau in de plaerse
van Henricus Spondanus, ghestelt heeft Baronius: sou-
de hy niet kunnen segghen hebben / wat is daer
soo veel aengheleghen/dat ick een woordt/oft een
naem hebbe mis-stelt/de wylle't niet op de woorden,
maer op de sake selve op aenkomst : al'tselve segge
ick hier.

Hu dan / D. Cabeljau, denkt dat dit een druck-
faute ig / ende dat den drucker in de plaerse van
KETTERS, oft VLEESCHELYCKE CHRISTENEN,
ghestelt heeft MONTANISTEN, ghelyck ghy oock
meer-mael bekent / ende in uw' Catholijcke Waer-
heyde, ende in uw' Memory-boeck, niet u ghebeurt
te zyn. Laet ons dan in de plaerse van dit woordt
Montanisten, stellen Vleeschelijcke Christenen, oft Kett-
ters, ende slet/oft ick de sake selve, die ick moest ver-
dedighen/niet en hebbe vast ghestelt/ende oft ghy
niet bedroghen en hebt / wanneer ghy ons voor
kettters ghehouden hebt / om dat wylske ghe-
stelde vasten-daghen onderhouden / ende alsdan
onderschepot maken van spijsen.

ICK hebbe dan in mijnt Staeltje ghestelt Monta-
nisten, stelter nu in de plaerse / de Kettters, oft Vleec-
schelijcke Christenen,ende seght :

De Kettters, oft vleeschelijcke Christenen meyuden/
dat men niet anders en moest vasten/als vrywil-
sighlyck en nae beliefte/soo leert Partijc oock/ wyl-
sier.

De Kettters, &c. en begheerden nsemant bedwom-
ghen

ghen te hebben/ aengaende 't vasten/dooz eenigh ghebodt. Soo wilt oock Partijē.

De Kettērs, &c. en begheerden gheene sekere gheselde vasten-daghen / by exemplē / van 'swoensdaghs/ en 's vrydaghs. Soo doet Partijē oock.

De kettērs, &c. seyden dat d' Apostelen nopt eenigh soek en hadde opghelycde van soodanighe gheselde vasten-daghen. Dat seght Partijē mede.

De Kettērs, &c. seyden / dat men alleenlyk moest vasten/ alsser eenighe besondere oorsaken waren/ ende eenighe tijden / die sulckig vereydtēn. Dit is mede 'rgheboelen van Partijē

De Kettērs, &c. seyden / dat de gheselde vasten-daghen eenen nieuwē vond was. Alsoo oock Partijē

De Kettērs, &c. berispten het onderscheydt der spijzen. Partijē mede.

Hier upr volghrt nu nootsakelijck 'rgheene ick in mijn staetē hebbē belvesen/ te weten/ dat de Gherreformēde, in dit stück/ moeten ghehouden wozden voor kettērs. Gheest- se den naem die 't u be- leeft/ oft noemt se Cataphryges, oft Phryges, oft Mon- tanisten, oft Marcionisten, 'tig al een dinghen/ 'ten komt op den naem niet op aen.

Wat sult ghy hier nu segghen *Domine Cabeljau* ? sult ghy/ nae ghewoonte/ by 't nye klyven / ende segghen / dat Barooinis dooz de Psychici, niet en ver- staet eenighe kettērs / ick hebbē u boven van con- trarie / niet sijn epghen woordēn overtuighe. Sult ghy segghen / dat andere doorgaens dooz de Psychici verstaen de Rechtsinnighe / ick weet wel datter in dat heel boek van Tertullianus, ver- schepde stukken verhandelt worden teghen de Rechtsinnighe / maer niet in dit besonder stück van sekere gheselde vasten-daghen/ ende derven van spijzen.

Seght ghy oock in dit / soo moet ghy dan alle de nooznacmēde Vaders/ van de eerste 400. jaren toeschryben / dat sy mede de Rechtsinnighe Ster- ke hier in hebben bestreden / aenghesien dat sy dese

dese twee voorsepde stukken mede gheleert hebben. Seght ghy wederom: Tertullianus spreecht als Montanist? Ick hebb' u contrarie gherhoont/ dat hy spreekt / ghelyck de voornaemste Oudt-baders vande Rechtsinnighe Kerche / Ergo niet als Montanist, oft als Ketter, ten zp dat ghy wilt segghen / dat de voornaemste Oudt-baders mede ghesproken hebben / als Montanisten, oft Keters. Koerpt ghy evenwel dat ick een miss-flagh hebbe ghedaen/ als ick inde plaatse van Keters, oft vleeschelicke Christenen, oft Psychici, hebbe ghestelt Montanisten, soo roept dan oock teghen u eyghen selven / aenghesten dat ghy Baronius hebt ghestelt inde plaatse van Henricus Spondanus, ende het tweede boeck *Irenai*, inde plaatse van het derde, ende meer andere dierghelycke; Daerter wel mede/ ende doet u profyt met een enckel woodeken/de wyle ick u overtuighe in de sake selve van bedrogh/ende ontrouwighedt/want dit blijft vast/ighene ick in myn Staelje bethoont hebbe/ dat wyp in het onderhouden van gheselde vasten-daghen / ende derben van spijsen / niet ketterisch en zijn / maer wel de Ghereformeerde, die soodanighe ghetwoonten met de oude ketterg berispen. Hiet boven in de II. Aen-merckinghe op de ketterij der Tacianen, ende Encratiten, daer ghy breeder beschreft hier op sult hebben uyt Epiphanius.

Eer wyp hier af schepden/ soo moeten wyp noch sien een ander spel van D. Cabeljau.

Hy hadde in sijn Catholijcke Waetheyde pag. 562. voorghestelt Eusebium, als oft hy seyde in sijn Kerckelijcke Historie lib. 5. cap. 16. oft 17. oft 18. Dat Montanus de eerste is gheweest, die de wetten van Vastens heeft inghestelt.

Hier op hebb' ick in myn Staelje pag. 249. gheantwoordt / dat dit inden Gheekschen text van Eusebius niet te binden en was/maer anders niet/ als dat Montanus hadde wetten ghestelt aan het vasten sonder daer hy te voeghen / dat hy de eerste gheweest zp.

Iek beken geerne, seght D. Cabeljau in sijn Memory-boeck pag 261. dat ick in't citeren van Eusebius niet naeghesien hebbe den Griekschen text, maer hebbe ghesien op de Latijnsche versie van *Ruffinus Aquileiensis*, die de oudste is, ende van soo een Autheur, als zijnle vande selve eeuwe met Eusebius, ende meest van ghelycke, oft meerder aensien in sijnen tijt, soo veel by my konde ghelden, als van Eusebius selve.

Ghy zijt seer qualijck bedacht Domine Cabeljau, als ghy de authoziteyt van Ruffinus, namentlijc in sijne oversettinghen/soo groot acht als die van Eusebius selve: belieft u te sien hoe los dat dese uwe inheeldinghe staet/ hoozt

Voor eerst Beatum Rhenanum in sijn Op-dzacht-brief die hy gheschelt heeft voor de Viercklijccke Historien/ghedrukt tot Parijs by Jacobus Regnault Anno 1541. daer hy handelt van dese oversettinghe Ruffini, die D^e 26 soo groot acht.

Twaer, seyd hy / onbeschaemtheydt te willen oordelen vande eerstigheydt des oversetters, sonder het Grieks Exemplaer: wan Ruffinus weynigh lofs behaelt heefi, ynt andere boecken, die hy overgheset heeft, om dieswil dat hy sijn werk niet en maeckt, van op te weghen de woorden, ende sin des Autheurs, die hy hadde aenghenomen over te setten, maer meer, oft min, doorgaens verhaelt nae sijn belieft, niet als een oversetter, maer als een beschrijver, 'Twelck oock blijkt ynt de Lof redenen Nazianzeni, ende de boecken Iosephi, die hy vertaelt heeft. 'Twas dan te wenschen, dat het grieks Exemplaer waer by de hand: gheweest; maer soo dit niet te becomen was, wy heben ghebruyckt oude Latijnsche. Nu datter ynt den Griekschen text sommighe plaatzen costen herstelt worden, bethoone ick hier ynt. Ick ben onlanghs ghevallen in een seker cort begrijp van d'Eangelische historie, in't Grieks, daer ick ghevonden hebbe de woorden *irnai*, die Eusebius citerit lib 5 cap. 14 rakerende de verscheydentheydt van't Vasten, ende luyden aldus: *Sommighe vasteden alleen eenen dagh, andere twee, andere meer, sommighe maer veertigh uren by daghe, ende by nachte.* Welcke plaatse anders ghelesen wordt in de Latijnsche

Exem-

Exemplaren Ende ick en twijfle niet, oft dit heeft mede op andere plaetzen kunnen gheschieden.

Hier kont ghy lichtelijck staen / oft Ruffinus van soo groote authorteyt is in syne oversettinghe/ uamentelijck rakende het *Vasten/ghelyck* als ghy hem toeschijnt.

Hoozt mi noch eenen tweeden spreken / dat is Joannes Christophorus, ghedruckt tot Ceulen by Arnoldus Birckmann Anno 1570. In de Voor-reden, die hy stelt voor de Kerckelijcke Historien.

Het ghene, seydt hy / dat *Beatus Rienanus* ghewenscht heeft (te weten het Grieks Exemplaar van Eusebius) hebb' ick becomen, ende wy hebben bevonden, waerachtigh te zijn, 'tghene hy gistede, dat het moeyelijck was te vonnissen sonder het Griecx Exemplaar; als wy dat ghehadt hebben, is het ons licht gheweest. Maer jemandt sal my segghen, dat ick over langh veel toeghe- gheven hebbe aen d'oudheydt, ende dat ick nu mijn-sel- ven verghetende, te cort doe aen de authorteyt, ende ghetrouwigheydt van *Ruffinus*, die ten tijde *Hieronymi* heeft gheleest. Iek en wille hier niet spreken van 't ghene hy uyt sijn eyghen vernuft heeft gheschreven, oft ghesleyt, maer op wat maniere hy de schriften *Eusebij*, ende van andere heeft uytgheleyt. Wy en spreken van sijn gheloof niet inde Religie (al hoe-wel dat oock van *Hieronymus* wordt beslypt) maer van sijn ghetrouwigheydt in't oversetten vande historie *Eusebij*. Genomen dat het recht ware dat hy ghelooft heeft, 'twaer tewenschen, maer dit en is soo clair niet, dat hy de meeste Autheuren oversettende, de selve niet bedorven en heeft.

Daarder. Ick was, seydt hy, inder waerheydt droek, ende dapper beangst, als ick sagh, dat soo eene vermaerde historie, soo overgeset was, dat sy nauwelijcx in goet Latijn, ende soo verandert; dat ghy niet *Eusebius*, maer *Ruffinus* voor den Autheur soudt ghehouden hebben. 'Twelck *Eusebius* in't breedt seght, dat seght *Ruffinus* in't kort, 'tghene *Eusebius* wat duyster seght, dat slaet *Ruffinus* gantschelijck over. 'Tis bykans ongheloovelijck, ick en seghe niet hoe vele woorden, maer heele spreken, heele bladers, heele oratien, heele brieven, jaer schier heele boeken zijn achterghelaten.

Wat

Wat dunckt D'E. hier van : hadt ghy niet groote reden / om soo te stoessen op de authoer-
tept/ende aensienlijckheypdt van Russinus, ende soo
te steunen op sijne versie : nu tot een reecken dat
Ruffinus dit mede qualijck overgheset heeft / dat
Montanus de EERSTE soude gheweest zijn, die de wetten
van Vastens ghestelt heeft ; soo laet Christophorusonu
dit woordcken EERSTE, achter/ende stelt alleen:
Montanus heeft wetten ghestelt aen het Vasten.

Doch ick vreese dat ghy niet dese twee booz-
gaende Autheurs / niet en sult willen te doen
hebben/ende dat ghy sult segghen/dat sy onstaen
met haer advijs.

Hoozt dan noch eenen derden/dat is/ den H. Hier-
onymus , die niet Russinus gheleest heeft , *Apologia 1.*
adversus Ruffinum.

Ruffine, seydt hy/(sprekende vande hoetken Ori-
genis)ghy zijt ghevraeght gheweest , dat ghy in't Latijn
soudt oversetten, soo alsser stondt in't Griecx, Godt gave
dat ghy't ghedaen hadt , 'tghene ghy veynst ghevraeght
te zijn, ghy en soudt nu aen gheenen haet ende nijdt on-
derworpen zijn. Hadt ghy de ghetrouwigheydt ghehou-
den van den Oversetter , 'ten halde niet noodigh ghe-
weest, dat ick uwe valsche Oversettinghe met eenne waer-
achtighe soude omstooten, Uwe conscientie weet wat
ghy-er by.ghedaen hebt , wat ghy-er af.ghedaen hebt,
wat ghy van weer-sijden, soo't u goedt dochter, verandert
hebt.

Doch meer sult ghy vnden by Hieronymus sel-
ve van't bedzogh van desen Russinus, doch aengaen-
de d'histozie Eusebij , waer over hem Hieronymus
machrijch doostrycht/ niet alleen om dat hy dese
histozie hadde uytghegheven onder den naem van
Pamphylus , maer oock/ om dat hy de selbe veran-
dert hadde/ende bedozen.

Waer henen nu Domine Cabeljau , met d'overset-
tinghe van uwen Russinus: Ben eene seght/dat hy
ontrouwigh is / den anderen seght / dat hy de
schriften/die hy overgheset heeft/ bedozen heeft/
den anderen seydt dat hy een valschaert is/Ec.

IS

As dit dien aensieulicken man / van ghelycke
auhoriteyt met Eusebius selve / op de welche ghp
stenuende / ons wilt wyls maken dat den ketter
Montanus de EERSTE gheweest is , die de wetten van
Vastens ghemaect heeft ?

Wijser is geweest Wolfgangus Musculus in sijn edi-
tie van de kerckelijcke Historien / gedruickt tot Basel
Anno 1557 die de oversertinghe Russini , niet sonder
reden/voor suspect houdende / heeft d' selve laren
baeren/ende sich ghehouden aan den Gheekschen
text van Eusebius stellende in sijn editie ; Montanus
heeft wetten ghestelt van't Vasten , sonder daer by te
voeghen dit woordetken EERSTE.

'T selve heeft oock ghebaen / so op beven ghe-
hoort hebben / Joannes Christophorus in sijn edi-
tie . Soo heeft oock mede ghebaen Jacobus Gryneus
in sijn editie tot Basel Anno 1587 ende andere ?

Montanus dan en is de EERSTE nie gheweest
die wetten ghestelt heeft van't Vasten / die waren
langh voor hem in de Rechtsinnighe kercke /
maer ghelyck Joannes Christophorus wel be-
merkt / hy heeft nieuwe wetten uyt sijnen ver-
sterden gheest inghebracht .

Maer D. Cabeljau seyd : Men kan niet segghen dat
Rusfinus in dese vertalinghe aan Eusebius eenigh onghelyck
ghedaen heeft . Maer hy heeft alleen claeider willen uyt-
drucken , 'ghene hy wel wist dat Eusebius beooghde .

Dit is immers een arm reden . Hout ghp dit
voor een verklaringhe / Domine Cabeljau , als men
den heelen sin vanden Autheur verandert ? is dit
gheen onghelyck doen aenden Autheur ? oft hout
ghp't misschien al voor een dinghen / te segghen /
Dat Montanus d'eerste is gheweest die wetten heeft ghe-
stelt over het Vasten ; ende Dat Montanus wetten ghe-
stelt heeft over't Vasten ? Het verschil gaect ghelyck
leuen oben .

Ten anderen : Hoe kost Rusfinus weten wat Eu-
sebius beooght hadde/ghemerkt dat hy sevintigh
saren nae de tyden Eusebius gheleest heeft ? Doch
ghp wilt u even wel voorder beweisen met de
vol-

volghende woorden/ want daerwerdt gheseydt/ dat *Montanus* een nieuw meester gheweest is; 't is
waer: dat neue telt oock seer gheern aer/ want
dit leght platt voor ons. *Elk* een ander dingh/ een
nieuw meester is zyn/ ende wat anders is't/ so
ghy spricht/ den alder-ersten te zyn. *Montanus* is
een nieuw meester gheweest/ aengaende het vasten.
Maerom: dat sal ons segghen

Ten eersten *Theodoreetus lib. 3. Haret fabul Tit. de Montanis*. *Montanus*: seght hy/ heeft inghevoert nieuwe
vastens, teghen de ghewoonte vande Kercke: *Wat is
in't ghemeyn gheseydt. Hoort nu*

Ten tweeden den *H. Hieronymum in't besonder;*
Epist. 54. ad Marcellam: Wy: seyd hy/ vasten eens 'sjaers,
op eenen bequamen tijdt, veertigh daghen volghens de
overleveringie der Apostelen. (dat was de ghewoon-
te vande Kercke) *De Montanisten* hebbent 'dry vastens
in't jaer, als offerdry Saligmakers gheleden hadden (dat
was de nieuwighedt van *Montanus*)

Ten derden, *Terullianus* selue/ nu *Montanist* zynde/
bekent/ dat het vasten van *Parochien*/ voor de tij-
den *Montani*, in de Kercke/ als een ghebodt/ was
onderhouden gheweest (dat was de ghewoonte
van de Kercke) inact dat *Montanus* daer by hadde
ghevoeght/ een ghebodt van *Ihsus*/ oft so langh te
vasten op andere daghen/ die inde Kercke niet
bekent waren/ *Ec.* dat was de nieuwighedt van
Montanus. *Mer* recht dan wordt *Montanus* een
nieuw meester ghemeynt/ ghemerkt hy vele nieu-
wigheden/ aengaende het *Vasten*/ heeft inghe-
hoert teghen de oude ghewoonten van de *Recht-
sinnighe Kercke*. *Maer* hier upt en volgh niet/
dat hy de *Ador* eerste soude gheweest zyn/ die
wetten gheselt heest van't *Vasten*.

Alsoo blijst ghy *Domine Cabelian* over al in de
broedde. *Ghy* meynde my 't overtrughen van
eenen groben/ ende nopt ghehoorden mis-slagh/
ende her komt op eenen extre nest upt/ op een
woordt dat mis-stelt is: ende daer hy soe vale
ghy selve in soe grove mis-slaghen/ dat ick niet en
sic/

Ten anderen / ghy meynde wat wonderg uyt
te rechten met d'oversettinghe van Ruffinus, hem
uptheelde als een man soa aensienlyck / ende
van soo groote authorepte als Eusebius selve:
daer-en-tusschen Hieronymus die t'synen tyde ghe-
leest heeft / strijckt hem dooz als een bedriegher/
ende halschaert / 't selbe doen Beatus Rhenanus, ende
Joannes Christophorus.

Hier uyt kont ghy voortaen sien / dat men nopt
een sake hooger moet op-neimen / dan als men
de selve kan defenderen / en goedt doen / andersing
't ghene een bergh scheen te wesen / verdwijnt in
een mupskien / oft in een roock / ende soo komt het
op een lachen uyt.

A E N - M E R C K I N G H E

Op de Circumcelliones.

Ich weet wel dat de Circumcelliones zijn ket-
ters gheweest / ende voor sulckg bande oude
kerche veroordeelt / maer niet in dit stückt/
't welch D. Cabeljau in sijn Catholijcke Waerheyde
pag. 565. haer te laste leyd / ende in't welch hy ong
by de selve wil verghelijcken.

De Circumcelliones, seght D. Cabeljau. ghebruyckten
groote wreedheydt teghen alle de ghene die hare Secte
niet en wilden aenhangen, met haer te pijnighen, ende te
dooden. Augustinus lib 3. contra Crescon. cap. 42. Dat de
Papisten het selve doen teghens alle die hare leerlingen
ia twijfel treoken, oft teghen spreken, wanneer sy't uyt-
werken kunnen, is in Spaaignen, en Italien noch alle da-
ghe te sien, en daer van heeft ons Nederlandt te veel proe-
ven uytgestaan, dan dat het iemant met schijn van waer-
heydt soude moghen teghenspreken.

Hoo wil dan D. Cabeljau segghen / dat de Cir-
cumcelliones souden ketters gheweest zijn ter
oorzaake